

A szívem az örményeké

Beszélgetés Krajcsir Piroskával

Amikor honlapunkon a Repertóriumban elolvastam **Krajcsir Piroska** Szakadatlan küzdelemben című tanulmányát – mely a magyarországi örmények történetéről a BARÁTSÁG folyóirat első évfolyamának decemberi számában jelent meg –, bevallom, a tudományos tények mellett a cikkhez közölt képek is lenyűgöztek. Például egy XIX. századi textil sótartó fekete-fehér fotója. Amikor Piroska otthonában megpillantottam a falon ezt a hímzett szőtestet, a meglepetés erejével hatott rám, hogy milyen gyönyörű színekben pompázik. Itt, az örmény vendégszobában beszélgettünk egymással az elmúlt 25 év eseményeiről, BARÁTSÁG-estekről, ünnepekről, munkáról. Még korábbra is visszazértünk: hogyan fonódott össze az élete az örményekével.

A berendezés, szőnyegek, festmények – valóságos kis gyűjtemény – abba az országba röpitettek, ahol élete meghatározó évtizedét töltötte. Az asztalon könyvei és folyóiratok az írásaival. A fényképalbumok húszéves dorogi önkormányzati tevékenységének jeles pillanataival, a közelebbi múltról tanúskodnak. A kávé mellé kínált sütemény az örmény konyha egy jellegzetes finomsága. Ahogy lapunkban is megjelentek tudományos, néprajzi és kulturális témájú írásai mellett örmény sütemények, saláták, ünnepi menüsorok receptjei. Együtt van tehát minden a maga fizikai valóságában is egy időutazós délelőttön.

– Ember Mária és Mayer Éva 1994-ben a már kutató, publikáló armenológustól kértek cikket a frissen indult Barátság folyóirat számára. Ekkoriban kezdődött a kisebbségi önkormányzatiság szerveződése is. Itthon az örmény diaszpóra és a magyarországi örmény kolónia történetét, az 1915-ös örmény népirtást, a magyarországi és anyaországi örmények néprajzi hagyományait kutatta, írta meg. Örmény felmenők nélkül, magyar-francia szakos egyetemistaként hogyan fordult érdeklődése ebbe az irányba?

– Az ELTE Bölcsészettudományi Karának hallgatójaként egy Tolsztoj-kutató részképzés keretében jutottam el fél évre Moszkvába. A sok egyetemi fiatal között örményekkel is megismerkedtem. Többek között majdani férjemmel is, aki fizikus aspiránsként volt éppen Moszkvában. Kezdetben laza barátság, az európaiság, a keresztény múlt, az irodalom, zene szeretete kötött össze minket, közös nyelvünk pedig az orosz volt. Hazatérve az ELTE-n kezdtem örmény nyelvet tanulni Schütz Ödön professzornál, akinek nagyon sokat köszönhetek. Közben Gagik elkezdett tankönyvből magyarul tanulni, és mire látogatóba jött Magyarországra, már mondatokat is tudott. Hosszas levelezésünk során nekem pedig orosz nyelvtudásom tökéletesedett.

Amikor összeházasodtunk, felmerült a kérdés, hol telepedjünk le, kinek hol nyílik több lehetőség a munkában, a tudományos életben. Színes életem

volt itthon, nemcsak bölcsészpályán mozogtam, dolgoztam a Nemzeti Galériában, az Akadémia könyvtárában is, de egyértelmű volt, hogy férjem lézerfizikusként Jerevánban több támogatottságra számíthat a hivatásában, ezért odaköltöztem azzal az elhatározással, hogy végleg ott fogunk élni.

– Romantikus kalandregénynek indul szerelmi szálal... Milyen valóság fogadta Jerevánban, és hogyan sikerült beilleszkedni, s bekapcsolódni a tudományos életbe is?

– Örményország 1980-ban, amikor kimentem, a Szovjetunió tagállama volt. Meglepetésként értek az ottani szűkös körülmények, a hiánygazdálkodás, de szép emlék az, hogy mégis elő tudtuk teremteni a szükségeset, magunk hoztuk létre az otthonunkat. Az együttküzdés erősítette a kapcsolatunkat, ugyanakkor megtapasztaltam, mennyire befogadóak az örmények. Nemcsak a családban szerettek meg, hanem nagy baráti körünk alakult ki.

Bár már itthon tanultam örményül, tudtam franciául, oroszul, ott kiderült, hogy az élő nyelvvel és a nyelvek közötti „átjárással” még küzdenem kell. A Schütz Ödön professzortól kaptam ajánlólevél se-

gített, hogy bekapcsolódjak az Akadémiai Történettudományi Intézet képzésébe és munkájába, a mai napig nagy hálát érzek iránta, és haláláig igen jó kapcsolatban voltunk. A nyolcvanas években az örmény és magyar akadémia között már közös munka folyt, közös kiadványokon dolgoztak, ebbe a tudományos életbe léphettem be.

A nyelvtudásom révén kulcspozícióba kerültem, ekkor vettem fel gyakornokként – mint Magyarországi- és Erdélyi-kutató – a Történettudományi Intézet diaszpóra osztályára. Megküzdöttem oroszul és örményül a kandidátusi vizsgákkal, közben megszülettek a fiaim is. Itthon ugyan, de mindig visszamentem utána Jerevánba, mert annyira minőségi, igaz kapcsolatokat éltem át ott az örmények között, mint sehol másutt.

– *Akkor ez egy sikertörténet...*

– Nemcsak a nyelvet tanultam meg, hanem az örmény mentalitást is, az örmény kultúra és művelődéstörténet vonzaskörébe kerültem, beutaztam az országot, de leginkább az örmények önzetlen segítségnyújtása, szeretete ragadott meg. Korábban én is ugyanannyit tudtam az örményekről, mint bármelyik más fiatal Magyarországon, a *Musza Dagh negyven napját* egy győri előadáson láttam, innen indultam. Dorogról származom, sváb, szláv, kun nemzetiség keveredik a családfámban. Bár nem vagyok örmény származású, de a szívem az örményeké lett, és abban a több mint tíz évben Örményország az otthonommá vált. Háztartást is tanítottam például egy gimnáziumban úgy, hogy a tantervet is én dolgoztam ki örmény nyelven. Az ottani emberekkel éltem át két kisgyerekekkel egy földrengést '88-ban, és az egyre komorodó háborús helyzetet '89-ben. Az élelmiszer, a gáz és villany hiánya összetartozásra tanított mindenkit. Egy volt a sorsunk, én is valóban örmény lélek lettem.

A fiaimnak az jelentette a hazát, nagyon erősen kötődtek oda, és később is mindig vissza akartak menni. Ők kétnyelvűként nőttek fel, mindketten a saját anyanyelvünkön szóltunk hozzájuk, de az óvodában oroszul és angolul is tanultak. Magyar népmeséket, népdalokat hallgattak. Később már egy-egy új szó megjelenésekor mindig megtanultuk azt a többi nyelven is.

– *Aztán mégis Magyarországra kerültek, és több mint tíz év távollét után itthon ismét előlről kellett kezdeni az otthonteremtést, megteremteni a megfelelő életfeltételeket.*

– Férjem 1991-ben egyéves munkaszerződési ajánlatot kapott a Központi Fizikai Kutatóintézet-től. Úgy jöttünk el, hogy egy rövid átmeneti év után majd visszamegyünk. Erre aztán már nem volt lehetőségünk: '91 augusztusában összeomlott a Szovjetunió, és ezzel a megváltozott politikai helyzettel a mi örményországi életünknek is vége szakadt. Amit otthagytunk, ottani rokonaink tudták hasznosítani vagy becsét vesztette. Értékként számunkra viszont megmaradt a most már itthoni, sok örmény kapcsolat,

a nyelv, kultúra, néprajz, történelem. Egyiket sem akartuk elveszíteni, és a fiaink számára is élővé akartuk tenni mindazt, amiben addig felnőttek.

Albérlet, szolgálati lakás, újrakezdés ismét az elejéről – egyrészt valóban ez töltötte ki az életünket. Férjemet a munkája teljesen lefoglalta, nekem az Akadémiai Könyvtár Keleti Gyűjteményénél kínáltak állást. A fiaink ekkor még csak három- és kilencévesek voltak, nagyon kevés idő jutott volna rájuk, s ezt igyekeztünk elkerülni. A prioritások között a család járt az élen. Azt vallom, hogy egy házasság két karriert nem bír el, ezért inkább hazaköltöztünk Dorogra a szüleimhez, így nagyszülőkkel, falusi közösségben nőhettek fel a gyerekek. Az ottani gimnáziumban tanítottam. Amint lehetőség nyílt rá, ezen a nagyrészt német, roma, szlovák nemzetiség lakta településen elsőként alapítottuk meg az örmény kisebbségi önkormányzatot. Csaknem húsz éven keresztül, 2014-ig rengeteg programot, október 6-i megemlékezést, műsoros estet, kiállítást, irodalmi, zenés előadást szerveztünk, de már az önkormányzatiság előtti években is szoros kapcsolatban álltam az itthoni örmény közösséggel. Ez egyfajta folytonosságot jelentett tehát számunkra azután, hogy nem térhettünk vissza Jerevánba. Ez nagyon sokat jelentett, különösen a fiainknak a nyelv megőrzése szempontjából is.

– *Ennek a húsz évnek a munkásságát ismerhetjük részben a Barátság folyóiratban megjelent írásokból is. A nemzetiségért, az örmény kultúráért végzett munkája milyen eredményeire, mely tevékenységekre gondol vissza szívesen vagy büszkeséggel?*

– Tanítani mindig is szerettem. A dorogi gimnáziumban ez pedig kihívást jelentett, szép feladat volt számomra. Az örmény önkormányzatisággal nagy lehetőséget kaptunk arra, hogy megfelelő keretek között művelhessük az örménységet. Összekapcsolódhattunk mint örmények, megmutathattuk a többi kisebbségnek és a többségi társadalomnak az örmény értékeket. Élt bennem egy jó értelemben vett internacionalizmus, ez a látásmód tette lehetővé, hogy örmény férfihoz menjek feleségül, és ezt alapvető emberi hozzáállásnak tartom. Minden nemzetben észre kell venni az örök emberi értékeket.

A tudásomat, ötleteimet, szervezőképességemet az önkormányzatiság keretében az örmény név emelésére fordítottam. Egyik ötlet hozta a másikat: színjátésköri előadásból örmény miniatúra kiállítás lett, a könyvtárban létrehoztunk egy nemzetiségi részleget és így tovább. A pályázatokon nyert pénzen sok ötlettel, munkával előadásokat, programokat szerveztünk, minden állami támogatást visszafogtunk a közbe, és ez példaértékű volt a többi nemzetiség számára is. Szép eredménynek érzem azt a színvonalat, amit létrehoztunk, és a város, a megye is elismerte mindezt a Dorogiak Dorogért kitüntetéssel, valamint a szép búcsúztatással, ajándékokkal, amiben részesültünk, amikor elköltöztünk Dorogról. Két évig Dunakeszről visszajárva még

2014-ig, a ciklus végéig folytattuk a munkát, de ez már így, más helyszégből nehéz volt.

– Az asztalon felsorakoztatott könyvek, folyóiratok a publikációiba adnak betekintést. A sok szervezés mellett életében az írás, a fordítás, a tudományos munka is mindig előtérben volt. Melyiket hogyan mutatná be?

– Mindjárt az elején, váratlanul megkeresett Ember Mária és Mayer Éva, hogy írjak a Barátság folyóiratba. Az első tanulmányt aztán egy melléklet követte a genocídiumról. Ennek a megírása egészen megviselt, ugyanis nincs olyan örmény ismerősöm, akinek a családját ez ne érintette volna. A kapcsolat a folyóirattal és a szerkesztőkkel folyamatos maradt, és egészen elmélyült, nagyon személyessé vált, mert kedvességet, megbecsülést kaptam tőlük. Örömmel emlékszem a Lendvay utcai estre, a tizenöt és huszonöt éves évforduló megünneplésére is.

Később egyre szívesebben írtam, igyekeztem az örményeknek becsületet szerezni. Azt akartam, ne legyen hátrány az, hogy kevesen vannak, asszimiláltak és távol az anyaország, mert az, amit meg tudok tenni, az főhajtás minden örmény előtt. Köszönettel tartozom dr. Eperjessy Ernőnek a Magyar Néprajzi Társaságtól és dr. Székely András Bertalanak, akik lehetőséget adtak a publikációkra. A Ma-

gyar Néprajzi Társaság tagjaként élhettem azzal a lehetőséggel, hogy az anyaországi és erdélyi örmények néprajzát, szokásait, hagyományait kutassam. Kilenc kiadványt jelentetett meg a dorogi önkormányzat, ami nagyon szép eredmény egy ilyen kis önkormányzattól. Írtunk nyelvkönyvet a férjemmel, fordítottam örmény szépirodalmat, ezek kétnyelvű kiadványként jelentek meg. Az Ararát című lapba is küldtem cikkeket, 2003-tól 2011-ig szerkesztettem az Armenia kétnyelvű lapot többek között azzal a céllal is, hogy az itthoniakat kicsit „visszaörményesítsük”. Hogy megkapják a kellő információt, közérdekű, közéleti cikkek voltak benne, az egész örmény nemzetiséget érintő témák. Megfelelő színvonalon írtott bele bárki.

Az Örmény motívumok című, 2014-ben megjelent könyvemben mozaikokat gyűjtöttem össze publikációimból. Ezek között vannak történelmi, néprajzi témájúak, híres történelmi személyiségeknek és önzetlen, áldozatos embereknek emléket állítók, útirajzok, interjúk, portrék, tanulmányok, egy-egy fordítás háttérét, személyes oldalát is megláttatók. A szerkesztés és válogatás közben az a célt vezérelt, hogy megmutassak egy ősi, 1700 éve keresztény kultúrát, egy népet, amely kataklizmák, háborús pusztítások és egy népiirtás pokla után sem vesztette el bölcsességét, jóságát, létszeretétét. Végül itt van még a Tükörcserepek című könyvem, amely édesanyám városának, Kisújszállásnak, az ott kapott szeretetnek állít emléket.

Az életnek vannak szakaszai, ezt megéltem az Örményországba történt kiköltözésünkkel, hazajövetelünkkel, de a dorogi és országos önkormányzati tevékenységem, kulturális életben való részvételem idején is. Ahogy elkezdődtek, úgy le is zárultak az egyes szakaszok. Megőrizzük értékeit.

– A következő szakaszhoz is jó egészséget kívánunk, és várjuk továbbra is az értékes írásokat akár a tudomány, a kultúra, akár a konyhaművészet témájában.

Balányi Klára

Olvassa a BARÁTSÁG-ot!

Fizessen elő most 2020-ra!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség), félévre: 1500 Ft

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu

honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!